

**2023. gada ziemas valsts vienotā jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmena
Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību jomas teorētiskās daļas jautājumi,
praktiskās daļas uzdevums (kāzuss) un vērtēšanas vadlīnijas**

Teorētiskās daļas jautājumi

Starptautiskās privāttiesības

1. jautājums

1. Ārvalsts tiesu spriedumu atzīšana un izpilde civillietās un komerclietās

- 1.1. Ārvalsts tiesu spriedumu atzīšanas un izpildes īpatnības Eiropas Savienībā (3. punkti)
- 1.2. Trešo valstu spriedumu atzīšana un izpilde Latvijā (3. punkti)
- 1.3. Ārvalstu tiesas spriedumu neatzīšanas pamati (minēt vismaz divus pamatus) (3. punkti)

10.punkts tiek piešķirts, ja students ir sniedzis pilnīgas atbildes uz visām komponentēm, kā arī atbildē uz kādu no tām ietvēris informāciju, kas liecina par padziļinātu jautājuma izpratni.

Starptautiskās publiskās tiesības

2. jautājums

2. Apvienoto Nāciju Organizācijas funkcijas un loma miera nodrošināšanai pasaulē.

- 2.1. Kurai ANO institūcijai ir primārā kompetence nodrošināt mieru un drošību pasaulē? (2 punkti)
- 2.2. Kā darbojas šis mehānisms, proti, kādi minētajai institūcijai ir pieejamie līdzekļi, lai nodrošinātu mieru un drošību pasaulē? (4 punkti)
- 2.3. Ja šai institūcijai neizdodas īstenot savu kompetenci, vai ANO ir vēl kādi citi līdzekļi, lai nodrošinātu mieru un drošību pasaulē? (3 punkti)

10.punkts tiek piešķirts, ja students ir sniedzis pilnīgas atbildes uz visām komponentēm, kā arī atbildē uz kādu no tām ietvēris informāciju, kas liecina par padziļinātu jautājuma izpratni.

Eiropas Savienības tiesības

3. jautājums

3. Eiropas Komisijai ar ES primārajiem tiesību aktiem ir piešķirts plašs kompetenču loks. Raksturojiet sīkāk Eiropas Komisijas:

- 3.1. Politisko vadību un organizatorisko struktūru (3 punkti)
- 3.2. Lomu likumdošanas procesā (3 punkti)
- 3.3. Iespējamo rīcību, ja dalībvalsts pārkāpj ES tiesības (3 punkti)

10.punkts tiek piešķirts, ja students ir sniedzis pilnīgas atbildes uz visām komponentēm, kā arī atbildē uz kādu no tām ietvēris informāciju, kas liecina par padziļinātu jautājuma izpratni.

Teorētiskās daļas jautājumu vērtēšanas vadlīnijas

1. Ārvalsts tiesu spriedumu atzīšana un izpilde civillietās un komercietās

1.1. Ārvalsts tiesu spriedumu atzīšanas un izpildes īpatnības Eiropas Savienībā (3. punkti)

Vispārējs privāttiesību princips paredz, ka vienas valsts tiesā taisīts spriedums ir saistošs un izpildāms tikai šīs konkrētās valsts teritorijā, tādējādi katra valsts pati nosaka ārvalsts spriedumu atzīšanas un izpildes kārtību un nosacījumus.

Tomēr Eiropas Savienībā, pamatojoties uz **tiesu savstarpējās uzticēšanās principu**, vienā dalībvalstī taisīts spriedums ir atzīstams un izpildāms visās dalībvalstīs bez kādas īpašas procedūras, t.i., lai atzītu citā dalībvalstī taisītu spriedumu, nav jāievēro eksekvatūras process.

Viens no galvenajiem tiesību aktiem, kas regulē spriedumu atzīšanu un izpildi Eiropas Savienībā, ir **Briseles I bis regula** (Nr. 1215/2012 (2012. gada 12. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās), kas nostiprina **spriedumu brīvas kustības principu**. Tikai tad, ja pastāv Briseles I bis regulas 45. pantā izsmeļoši uzskaitītie pamati (publiskā kārtība, ja spriedums ir nesavienojams ar citu spriedumu u.c.), ieinteresētā puse var lūgt spriedumu neatzīt.

Briseles I bis regulu piemēro tikai tiem spriedumiem, kas pieņemti tiesvedībā, kura uzsākta pēc 2015. gada 10. janvāra.

ES ir pieņemtas arī citas, **speciālās regulas**, kas arī skar spriedumu atzīšanu un izpildi. Piemēram, Padomes Regula (ES) 2019/1111 par jurisdikciju, lēmumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par bērnu starptautisko nolaupīšanu (Briseles IIter regula), Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 650/2012 par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi (Mantojuma regula), Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007, ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām (Maksātnespējas regula) u.c.

Vērtēšana:

0 punktu	Atbildē nav pieminēta spriedumu brīvā kustība. Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Ir paskaidrota spriedumu brīvā kustība
1 punkts	Ir paskaidrots, ka nav jāievēro eksekvatūras process, ka tiesām Eiropas Savienībā ir jāievēro tiesu savstarpējās uzticēšanās princips
1 punkts	Ir skaidrots, ka ir gan vispārējā Briseles I bis Regula, gan arī speciālās regulas, kas regulē noteiktas jomas. Precīzi tiesību aktu nosaukumi nav priekšnoteikums tam, lai piešķirtu punktus.

1.2. Trešo valstu spriedumu atzīšana un izpilde Latvijā (3. punkti)

ES, Norvēģija, Īslande un Šveice ir noslēgušas Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (**Lugāno Konvencija**), kas nosaka spriedumu atzīšanu un izpildi. Šis regulējums atbilst Briseles I regulai (Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās).

Latvija ir arī noslēgusi sešus **divpusējos līgumus ar trešajām valstīm par tiesisko palīdzību** un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās (ar Krieviju, Ukrainu, Baltkrieviju, Uzbekistānu, Kirgīziju, Moldovu), kas tostarp paredz arī savstarpēju spriedumu atzīšanu un izpildi. Saskaņā ar šiem līgumiem lūguma izskatīšanu par sprieduma atzīšanu un izpildi nosaka tās līgumslēdzējpusē tiesības, kurā jāveic sprieduma atzīšana un izpilde. Tomēr līgumos ir norādīti pamati, kad tiesa atsaka atzīt un izpildīt tiesu spriedumus.

Tikai tad, ja ārvalsts spriedumu atzīšana un izpildīšana nav regulēta starptautiskajā līgumā (daudzpusējā vai divpusējā) vai ES regulā, tiek piemērota **Civilprocesa likuma 77. nodaļa**.

Ja tiek piemērota Lugano konvencija, divpusējie tiesiskās palīdzības līgumi vai Civilprocesa likums, tiesai ir jāievēro eksekvatūras process, t.i., pusei ir jālūdz izpildāmības piešķiršana ārvalsts tiesas nolēmumam tā izpildes valsts teritorijā.

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietvertu jautājumu
1 punkts	Ir norāde uz Lugāno Konvenciju, aprakstā paredzot, ka tā regulē spriedumu atzīšanu un izpildi starp ES, Norvēģiju, Islandi un Šveici (precīzs valstu saraksts nav priekšnoteikums punkta piešķiršanai, tomēr jāpastāv vismaz daļējai norādei uz valstīm, uz kurām konvencija attiecas). Ir norāde, ka Lugāno konvencijas gadījumā ir jāievēro arī eksekvatūras process
1 punkts	Ir norādīts, ka Latvija ir noslēgusi atsevišķus divpusējos līgumus ar trešajām valstīm par tiesisko palīdzību, kuri, cita starpā, regulē spriedumu atzīšanu un izpildi (jāpastāv norādei, ar kura reģiona valstīm šādi līgumi ir noslēgti, pilns valstu uzskaitījums nav priekšnoteikums punkta piešķiršanai). Ir norāde, ka divpusējo nolīgumu gadījumā ir jāievēro arī eksekvatūras process
1 punkts	Ir skaidrots, ka situācijā, ja nevar piemērot ES Regulas, divpusējos līgumus vai Lugāno Konvenciju, ir jāpiemēro Civilprocesa likuma normas, kā arī ir paskaidrots, ka šajā gadījumā ir jāievēro arī eksekvatūras process

1.3. Ārvalstu tiesas spriedumu neatzīšanas pamati (minēt vismaz divus pamatus) (3. punkti)

Jebkādos apstākļos ārvalsts tiesas spriedumu nevar pārskatīt pēc būtības, **neatzīšanas pamati ir procesuālo tiesību neievērošana**.

Briseles I bis regula, tiesiskās palīdzības līgumi un Civilprocesa likuma paredz konkrētus neatzīšanas pamatus. Gan Briseles I bis regula, gan Civilprocesa likums noteic, ka ārvalsts spriedumu var neatzīt, ja tas ir pretrunā ar **publisko kārtību** (ordre public – gan materiāltiesisko, gan procesuālo). Tiesiskās palīdzības līgumos nav šāda neatzīšanas pamata.

Ārvalsts tiesas spriedumu var neatzīt, ja nav ievērots atbildētāja informēšanas pienākums (piemēram, Civilprocesa likuma 637.p., Briseles I bis regulas 45.p.), ir taisīts nesavienojams spriedums. Saskaņā ar Briseles I bis regulu, sprieduma atzīšana tiek arī atteikta, ja spriedums ir taisīts, neievērojot īpašos izņēmuma jurisdikcijas noteikumus vai jurisdikcijas noteikumus lietās ar vājākajām pusēm (Briseles I bis regulas 45.p.1.p. e)).

Vērtēšana:

0 punktu	Students nepaskaidro, ka nav atzīstami un nav izpildāmi spriedumi, kuri ir pretrunā publiskai kārtībai Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Ir paskaidrots, ka ārvalsts spriedumus nevar pārskatīt pēc būtības.
1 punkts	Ir norāde uz publiskās kārtības imperatīvu
1 punkts	Ir paskaidrots, ka spriedums var netikt atzīts, ja ir pieļauti procesuālie pārkāpumi (nosaucot vismaz vienu konkrētu piemēru). Precīzi tiesību aktu nosaukumi vai pantī nav priekšnoteikums tam, lai atzītu studenta zināšanas par pilnīgām.

Desmitais punkts tiek piešķirts, ja:

pie pirmās komponentes spēj norādīt jomas, kurās ir pieņemtas speciālās regulas;

vai pie trešās komponentes spēj norādīt vairāk kā divus piemērus:

- a. sniegts vairāk nekā viens procesuālo tiesību pārkāpumu piemērs; vai
- b. norādīts, ka lietās ar vājākām pusēm ir īpaši jurisdikcijas noteikumi, kuru neievērošana var novest pie sprieduma neatzīšanas

Kā arī studenta atbilde **kopumā parāda labas argumentācijas un skaidras izteiksmes prasmes.**

Starptautiskās publiskās tiesības

2. jautājums

2. Apvienoto Nāciju Organizācijas funkcijas un loma miera nodrošināšanai pasaulē.

2.1. Kurai ANO institūcijai ir primārā kompetence nodrošināt mieru un drošību pasaulē ? (2 punkti)

ANO Drošības padomei ir primāra kompetence atbilstoši Statūtu 7.nodaļai nodrošināt mieru un drošību pasaulē.

Taču tā nav ekskluzīva kompetence, proti, noteiktos gadījumos zināma kompetence piemīt arī Ģenerālajai Asamblejai

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu. Atbildē minēta jebkura cita ANO institūcija.
1 punkts	Atbildē ir nosaukta ANO Drošības padome

1 punkts	Atbildē ir nosaukta ANO Drošības padome un īsi definēta tās kompetence (ĢA minēšana nav obligāta, svarīgi, ja students spēj nosaukt ekskluzivitātes trūkumu)

2.2. Kā darbojas šis mehānisms, proti, kādi minētajai institūcijai ir pieejamie līdzekļi, lai nodrošinātu mieru un drošību pasaulē ? (4 punkti)

ANO DP atbilstoši Statūtu 39.pantam definē apdraudējumu mieram un drošībai pasaulē kā arī lemj par pasākumiem, kas ir veicami. Šie pasākumi ir juridiski saistoši visām pasaules valstīm, jo Statūtu 7.nodaļas ietvaros pieņemtās rezolūcijas ir juridiski saistošas.

Pasākumi var būt gan ekonomiska (sankcijas), politiska (DP sēdes) un juridiska rakstura (ad hoc tiesu veidošana).

- ANO var izveidot savu militāro spēku (**tas nekad vēl nav noticis**) vai
- pilnvarot valstu kopējos militāros spēkus ierasties konflikta vietā, lai mazinātu spriedzi vai aizsargātu civiliedzīvotājus. (**tas ir noticis**).

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietvērto jautājumu, nav nosaukts neviens pareizs līdzeklis
1 punkts	Ir paskaidrots, ka Drošības padomes pienākums definēt apdraudējumu mieram un lemt par atbilstošiem pasākumiem Alternatīvi – students min ANO Ģenerālsēdes vai ANO Cilvēktiesību padomi un citas speciāli veidotas komisijas vai sūtņus konflikta noregulēšanai, tad var ieskaitīt 1 punktu, ja tie ir dažādi pasākumi, par kuriem var lemt pastāvīgie orgāni.
1 punkts	Ir paskaidrots, ka DP definētie pasākumi ir juridiski saistoši visām valstīm
1 punkts	Ir aprakstīts DP definēto pasākumu raksturs (jomas)
1 punkts	Ir skaidrota iespēja veidot militārus spēkus

2.3. Ja šai institūcijai neizdodas īstenot savu kompetenci, vai ANO ir vēl kādi citi līdzekļi, lai nodrošinātu mieru un drošību pasaulē ? (3 punkti)

Papildus pastāvīgai institūcijai miera nodrošināšanai ir ANO Ģenerālā asambleja.

Atbilstoši rezolūcijai “Vienoti mieram”, kas tika pieņemta 1950.gadā Korejas kara apstākļos, ANO DP nav ekskluzīvas kompetences nodrošināt mieru un drošību pasaulē. Ja DP ir bloķēta kādas no pastāvīgo dalībvalstu veto dēļ, tad var tikt pieņemts procesuāls lēmums atbilstoši Statūtu 27.pantam ar balsu vairākumu par jautājuma nodošanu ANO Ģenerālai asamblejai, kura miera apdraudējumu skata ārkārtas sesijas formātā. ĢA tādejādi ir papildu iespēja, ja DP darbība ir bloķēta.

Šajās sesijās tā var definēt apdraudējumu un var rekomendēt starptautisko organizāciju un valstu darbību, kā arī to atbalstīt. Šīs rezolūcijas nav juridiski saistošas, tomēr, tā kā ĢA ir visas pasaules pārstāvības institūcija, tad jāuzskata, ka tām ir liela lēģitimitāte.

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu, nav nosaukts neviens orgāns vai pasākums, kas var darboties miera nodrošināšanai
1 punkts	Ir nosaukta ANO ĢA (precīza atbilde) vai minēts ĢS vai Cilvēktiesību padome u.c., raksturojot tos, kā pasākumus ne kā institūcijas.
1 punkts	Ir skaidrota DP un ĢA attiecību hierarhija un definēts ĢA pasākumu raksturs (rekomendējoši)
1 punkts	Ir detalizētāk paskaidroti apstākļi un kārtība, kādā ĢA iegūst kompetenci (precīza atsauce uz rezolūcijas gadu/ nosaukumu nav noteicoša punkta piešķiršanai)

Desmitais punkts tiek piešķirts, ja students demonstrē spēju vērtēt ANO procedūras, t.sk. iekļaujot kritiku (specifiskus aspektus – veto, balsošana)

Eiropas Savienības tiesības

3. jautājums

3. Eiropas Komisijai ar ES primārajiem tiesību aktiem ir piešķirts plašs kompetenču loks. Raksturojiet sīkāk Eiropas Komisijas:

3.1. Politisko vadību un organizatorisko struktūru (3 punkti)

Komisijas vadība sastāv no komisāriem (komisāru kolēģija), to skaits atbilst ES dalībvalstu skaitam. To skaitā ietilpst arī Komisijas priekšsēdētājs un Augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos. Komisāri nodarbojas ar konkrētām politikas prioritātēm, kuras noteikusi Komisijas priekšsēdētāja. Komisijas sastāva kandidātus dalībvalstis saskaņo ar Komisijas priekšsēdētāja kandidātu. Par Komisijas sastāvu kopumā balso Eiropas Parlaments. Komisāri nepārstāv savu valstu intereses, viņu neatkarības nodrošināšanai pastāv gan aizliegumi ieņemt citus amatus, arī pēc amata atstāšanas.

Komisija organizatoriski ir sadalīta lielos resoros – ģenerāldirektorātos. Eiropas Komisijas Ģenerāldirektorāti veic dalībvalstu ministriem pielīdzināmas funkcijas. Katru no ģenerāldirektorātiem vada kāds no komisāriem.

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Ir norādīts komisāru jēdziens un ir vismaz vēl kāds no atbildes vadlīnijās minētajiem elementiem
1 punkts	Ir norādīts ģenerāldirektorātu jēdziens
1 punkts	Atbilde satur izvērstāku par minimumu pareizu skaidrojumu

Skaidrojums par trešā punkta piešķiršanu: to piešķir, ja students atsevišķu šīs komponentes atbildes elementu vietā min plašāku būtisku informāciju par Komisiju. Piemēri šādi detalizācijai: detalizētāks skaidrojums par Komisijas izveides procesu, detalizētāks skaidrojums par Komisijas neatkarības nozīmi, detalizētāks ģenerāldirektorātu darbības skaidrojums.

3.2. Lomu likumdošanas procesā (3 punkti)

Līgumi (LES 17. pants) noteic, ka gandrīz vienmēr ES leģislatīvie akti ir pieņemami tikai pēc Komisijas priekšlikuma. Komisija izstrādātos priekšlikumus iesniedz vienlaikus gan Eiropas Parlamentam un Padomei, gan dalībvalstu parlamentiem. Likumdošanas procesa laikā Komisija piedalās sarunās par iesniegto priekšlikumu un var grozīt savu iesniegto sākotnējo priekšlikumu.

ES likumdošanas procesu parasti nodrošina ES Padome un Eiropas Parlaments, taču Līgumos ir paredzētas šo ES iestāžu iespējas deleģēt likumdošanas funkciju Komisijai. Šādos gadījumos Komisija ne tikai sagatavo aktu projektus, bet arī var izdot pašus aktus. Šādi akti tiek saukti par deleģētiem un īstenošanas aktiem.

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Ir paskaidrots, ka Komisija sagatavoto ES leģislatīvo aktu priekšlikumus
1 punkts	Ir paskaidrots, ka ES pastāv deleģētā likumdošana
1 punkts	Atbilde satur izvērstāku par minimumu pareizu skaidrojumu

Skaidrojums par trešā punkta piešķiršanu: to piešķir, ja students min papildu būtisku informāciju par Komisijas lomu likumdošanas procesā (vismaz vienu izvērsumu). Ja atbilde ietver vairākus izvērsumus, piešķir papildu (desmito) punktu.

Piemēri papildu informācijai: izskaidro balto grāmatu un zaļo grāmatu konceptus; piemin Komisijas lomu ES pilsoņu iniciatīvas kontekstā; izskaidro nianse parastās un īpašo likumdošanas procedūru gadījumos; norāda, ka Komisijas izdotie īstenošanas un deleģētie akti skaitliski daudzkārt pārsniedz ES Padomes/Parlamenta izdoto aktu skaitu, parādot izpratni par iemesliem; skaidro deleģētās likumdošanas nianse un komitoloģiju; skaidro ES un dalībvalstu kompetenču robežas, norāda uz dalībvalstu parlamentu lomu.

3.3. Iespējamo rīcību, ja dalībvalsts pārkāpj ES tiesības (3 punkti)

Komisijai ir Līgumos noteikts pienākums uzraudzīt, kā dalībvalstis ievēro ES tiesības.

LESD 258. un 260. panti regulē šī procesa pamatus: ja Komisija uzskata, ka dalībvalsts nav izpildījusi kādu Līgumos paredzētu pienākumu, tā sniedz argumentētu atzinumu par attiecīgo jautājumu, vispirms dodot attiecīgai valstij iespēju sniegt savus paskaidrojumus. Ja attiecīgā valsts Komisijas noteiktajā termiņā neizpilda šā atzinuma prasības, Komisija var vērsties ES Tiesā, kura var attiecīgi konstatēt pārkāpumu un noteiktos gadījumos/kārtībā var arī uzlikt dalībvalstij soda/kavējuma naudu.

Vērtēšana:

0 punktu	Studentam nav zināšanu par komponentē ietverto jautājumu
1 punkts	Ir paskaidrots vispārīgi, ka Komisijas pienākums ir uzraudzīt ES tiesību ievērošanu dalībvalstīs
1 punkts	Ir paskaidrots par Komisijas iespējām vēsties ES Tiesā

1 punkts	Atbilde satur izvērstāku par minimumu pareizu skaidrojumu

Skaidrojums par trešā punkta piešķiršanu: to piešķir, ja students var detalizētāk aprakstīt Komisijas veikto uzraudzību.

Piemēri atbildes detalizācijai:

Atbilde norāda, ka direktīvas tradicionāli satur normas, kas uzliek par pienākumu dalībvalstij ziņot Komisijai ar kādiem nacionāliem aktiem direktīvas ir ieviestas, vai arī detalizētāk apraksta pārkāpumu procesu pret dalībvalsti pirmstiesas/tiesvedības stadijās, skaidro pamatojumu šādas funkcijas pastāvēšanai.

Praktiskās daļas uzdevums (kāzuss)

Ukrainas pilsoņu Hersonas iedzīvotāju Svitlanas un Pjotra laulība sašķobījās jau kopš 2014.gada, kad pāra starpā radās nesamierināmas domstarpības par Krimas tā saukto pievienošanu Krievijai. Kaut pāris kopā ar abu nepilngadīgo (dzimis 2007.gadā) dēlu Sergeju turpināja dzīvot vienā dzīvoklī, taču faktiski veda katrs savu patstāvīgu saimniecību. Vēl pāra palikušo kopdzīvi pavisam pārtrauca 2022.gada Krievijas pilna mēroga militārs iebrukums Ukrainā, kad Svitlana ar Sergeju steigšus pameta savu dzimto pilsētu Hersonu, lai dotos bēgļu gaitās. Savukārt Pjotrs, pārliecināts Putina politikas aizstāvis, pēc Krievijas armijas veiktās Hersonas okupācijas vispirms devās pie saviem vecākiem Krimā, bet drīz vien brīvprātīgi pieteicās dienestam Krievijas bruņotajos spēkos. 2022.gada augustā Pjotrs guva smagus ievainojumus kaujā ar Ukrainas armiju pie Oleksandriivkas pilsētas, tika nogādāts Krievijas armijas hospitālī Krimā, bet Svitlana ar Sergeju tajā brīdī jau bija ieguvuši viena gada uzturēšanās vīzu Latvijā.

2022.gada augustā Pjotrs iesniedza Krimas tiesā pieteikumu par savulaik Hersonā reģistrētās laulības šķiršanu ar Svitlanu, lūdzot tiesu noteikt, ka Sergejam turpmāk ir jādzīvo kopā ar tēvu un tēva vecākiem Krimā. Krimas tiesa apmierināja abus Pjotra prasījumus, atzīstot par šķirtu Svitlanas un Pjotra laulību un aizgādības tiesības nosakot Pjotram. Savukārt Pjotrs ar savu advokātu starpniecību drīz vien iesniedza pieteikumu Latvijas tiesā par Krimas tiesas sprieduma par laulības šķiršanu un Sergeja aizgādības tiesībām atzīšanu un izpildi Latvijā, pieprasot dēla nogādāšanu Krimā.

Latvijas pirmās instances tiesa Pjotra pieteikumu noraidīja. Pjotra pārstāvis iesniedza blakus sūdzību apgabaltiesā. Apgabaltiesa, izskatot Pjotra pieteikumu, lūdza pusēm iesniegt savus rakstveida paskaidrojumus.

Savos paskaidrojumos Pjotrs, pamatojoties uz 1993.gada Līgumu starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās, uztur prasību par Krimas tiesas lēmumu atzīšanu un izpildi Latvijā. Savukārt Svitlana savos paskaidrojumos lūdz tiesu neatzīt Krimas tiesas lēmumu, pamatojoties uz to, ka Krima ir Ukrainas teritorija, kuras iekļaušanu Krievijas sastāvā Latvijas Republika un absolūtais vairums pasaules valstu nav atzinušas. Svitlana lūdz tiesu piemērot nevis Latvijas–Krievijas tiesiskās palīdzības līgumu, bet gan 1995.gada Līgumu starp Latvijas Republiku un Ukrainu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās.

Tāpat savos paskaidrojumos Pjotrs aicina tiesu atzīt Krimas tiesas lēmumu, pamatojot to ar 1971.gada ANO Starptautiskās tiesas nolēmuma Namībijas lietā 125.punktā minētajiem izņēmumiem no starptautiski prettiesiskas darbības seku neatzīšanas pienākuma. Turklāt Pjotrs uzsver, ka šī sprieduma neatzīšana pārkāptu Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7.pantā noteiktās Sergeja un Pjotra tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību, 9.pantā noteiktās tiesības uz ģimenes veidošanu un arī 24.pantā noteiktās bērnu tiesības.

Savukārt Svitlana, atsaucoties uz ANO Starptautiskās tiesas Statūtu 59.pantu, savos paskaidrojumos lūdz tiesu nepiešķirt nekādu spēku Namībijas lietā lemtajam. Svitlana arī norāda, ka šis nolēmums ir tikai ANO Starptautiskās tiesas konsultatīvais atzinums bez saistoša spēka. Pat ja tiesa lemtu piemērot minētajā nolēmumā noteikto, tomēr Svitlanas un Pjotra lietas problemātika izietu ārpus Namībijas lietā noteiktajiem neatzīšanas pienākuma izņēmumiem.

Svitlana arī pauž uzskatu, ka sprieduma atzīšana pārkāptu virkni cilvēktiesību normu attiecībā uz ģimenes dzīvi un bērnu tiesībām, ko paredz Eiropas Savienības Pamattiesību harta un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.

Paralēli Svitlana, uzskatot, ka Krimas tiesa nav kompetenta lemt par viņas un Pjotra laulības šķiršanu, pēc konsultācijām ar vietējās pašvaldības juristu iesniedza Latvijas tiesā savu pieteikumu par laulības šķiršanu.

Jautājumi

1. Vai Latvijas apgabaltiesai ir jāatzīst un jāizpilda Krimas tiesas spriedums par Svitlanas un Pjotra laulības šķiršanu un aizgādības tiesību noteikšanu Pjotram? Kurš starptautiskais līgums būtu piemērojams šī jautājuma izlemšanai? **(2 punkti)**
2. Vai Latvijas tiesai būtu jāpiemēro ANO Starptautiskās tiesas nolēmums Namībijas lietā saistībā ar Pjotra pieteikumu par Krimas tiesas sprieduma atzīšanu? **(2 punkti)**
3. Vai Latvijas tiesa ir kompetenta izskatīt Svitlanas pieteikumu par laulības šķiršanu? Saskaņā ar kuras valsts tiesībām būtu izlemjams jautājums par Svitlanas un Pjotra laulības šķiršanu? **(1 punkts)**
4. Atbilstoši Eiropas cilvēktiesību standartiem kā vērtējams tas, ka par laulības šķiršanas un aizgādības tiesību noteikšanas procesu Krimā Svitlana netika informēta? **(2 punkti)**
5. Ja Latvijas tiesa šādā lietā konstatē, ka tajā nav piemērojamas Eiropas Savienības sekundāro tiesību normas, vai šī tiesa tik un tā varētu piemērot Eiropas Savienības Pamattiesību hartu vai arī vienīgi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju? **(2 punkti)**

Praktiskās daļas uzdevuma (kāzusa) vērtēšanas vadlīnijas

1. Vai Latvijas apgabaltiesai ir jāatzīst un jāizpilda Krimas tiesas spriedums par Svitlanas un Pjotra laulības šķiršanu un aizgādības tiesību noteikšanu Pjotram? Kurš starptautiskais līgums būtu piemērojams šī jautājuma izlemšanai? (2 punkti)

Uz šo jautājumu ir pieļaujami trīs atbilžu varianti, ņemot vērā, vai students kā dominējošo izvēlas publisko vai privāttiesību pieeju. Apsvērumi atbildes pamatošanai:

Pirmā pamatjautājuma daļa ir, vai ir atzīstams un izpildāms Krimas tiesas spriedums, ņemot vērā, ka to ir pieņēmusi okupētājvalsts tiesa teritorijā, kuras okupāciju Latvija neatzīst. Otra daļa prasa vērtēt, vai var atzīt spriedumu, kas pieņemts, atbildētājam neesot informētam vai vismaz neesot pārstāvētam šajā tiesas procesā. Trešā daļa prasa noteikt, vai ir piemērojams Latvijas–Krievijas, vai arī Latvijas–Ukrainas tiesiskās palīdzības līgums. Ja kāds no līgumiem ir piemērojams, tad saskaņā ar attiecīgo līgumu ir jānosaka kompetentā tiesa un piemērojamais likums. Jāpiebilst, ka abos līgumos esošais regulējums ir praktiski identisks. Ja neviens no līgumiem nav piemērojams, būtu piemērojams Latvijas likums.

Starptautisko publisko tiesību pieejas ietvaros okupētājvalsts tiesas spriedums teritorijā, kuras okupāciju Latvija neatzīst, nevar tikt atzīts, jo Latvija neatzīst Krimu kā Krievijas teritoriju, kurā leģitīmi varētu darboties Krievijas valsts orgāni.

Savukārt no privāttiesību aspekta juridiski Latvijā atzīšanai un izpildei ir iesniedzami tādi spriedumi, kas pieņemti Ukrainas Republikas vārdā, tādējādi teorijā būtu piemērojams Līgums starp Latvijas Republiku un Ukrainu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās (46.p.1.d.), tomēr faktiski nolēmums ir taisīts Krievijas vārdā, tāpēc varētu arī argumentēt, ka faktiski piemērojams Līgums starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās (50.p.1.d.).

Analizējot Namībijas izņēmumu, varētu konstatēt, ka nelegālas varas taisītie akti tos automātiski nepadara par nelikumīgiem, turklāt vēl starptautiskajā civilprocesā, t.i., starptautiski neatzītas valsts pieņemti nolēmumi nevar tikt automātiski neatzīti citā valstī, jo ir jārespektē personu privāttiesības, sevišķi, kas attiecas uz ģimenes tiesībām. Tajā pašā laikā Namībijas izņēmums atsaucas uz tādiem iestāžu aktiem, kam ir pozitīva ietekme uz privātpersonu dzīvi, savukārt šajā gadījumā runa ir par tiesas nolēmumu, par kura atzīšanu un izpildāmību pastāv strīds. Tāpēc var argumentēt, ka Namībijas izņēmums nav attiecināms.

Vienlaikus analizē varētu tikt norādīts, ka Latvijas tiesa var izvērtēt, vai Krimas tiesas nolēmums ir atzīstams Latvijā, analizējot vienu vai otru tiesiskās palīdzības līgumu, bet šajā gadījumā studentam būtu jāsecina, ka neviens no tiesiskās palīdzības līgumiem neparedz atteikt atzīt un izpildīt spriedumu, ja tas neatbilst dalībvalsts publiskajai kārtībai (56.p. Krievijas tiesiskās palīdzības līgumā un 49.p. – Ukrainas). Tomēr teorijā pastāv viedoklis, ka pat tad, ja starptautiskajā līgumā nav tieši norādīts, ka var atteikt atzīt un izpildīt spriedumu, pamatojoties uz starptautisko publisko kārtību, atzinējvalsts to var darīt. Arī Krievijas–Latvijas tiesiskās palīdzības līguma 18.p. paredz, ka tiesiskā palīdzība netiek sniegta (arī spriedumu atzīšana un izpilde), ja tās sniegšana var nodarīt kaitējumu Līgumslēdzējas Puses, kurai nosūtīts pieprasījums, suverenitātei un drošībai vai ir pretrunā ar šīs Līgumslēdzējas Puses likumdošanas galvenajiem principiem. Līdzīgs regulējums ir paredzēts Latvijas–Ukrainas līguma 8.panta 5.daļā.

Ja students nonāk pie secinājuma, ka nav piemērojams neviens no tiesiskās palīdzības līgumiem, atbilde varētu iekļaut analīzi par sprieduma neatzīšanu, jo ir pārkāptas personas cilvēktiesības (tiesības uz taisnīgu tiesu), vai arī varētu tikt vērtētas Latvijas Civilprocesa likuma normas un tur noteiktie ārvalsts tiesas sprieduma neatzīšanas pamati.

Atbilžu varianti:

(1) Krimas tiesas spriedums principā nav atzīstams, jo Latvija neatzīst prettiesisko Krimas teritorijas statusa maiņu. Šādā gadījumā tiesai nav jāvērtē neviens no tiesiskās palīdzības līgumiem, bet gan jāpiemēro Latvijas Civilprocesa likuma regulējums, izlemjot pieteikumu par sprieduma atzīšanu. Ja ir sniegts pamatojums, kāpēc prettiesiskā Krimas teritorijas statusa maiņa pieprasa tiesai neatzīt šādu spriedumu, studentam piešķirami 2 punkti, ja iekļauts tikai apgalvojums, pieminot tikai pamatelementus. **(1 punkts)**

(2) Ja studenta skatījumā būtu apskatāms Namībijas izņēmums un tas būtu attiecināms (atsaucoties uz privāttiesībās noteikto par automātiskas neatzīšanas nepieļaujamību), tiesai būtu jāvērtē, saskaņā ar kuru līgumu būtu jāatzīst un jāizpilda Krimas tiesas lēmums. Saskaņā ar Latvijas–Ukrainas Tiesiskās palīdzības līguma 46.pantu un Latvijas–Krievijas Tiesiskās palīdzības līguma 50.pantu puses ir savstarpēji apņēmušās atzīt un izpildīt lēmumus ģimenes lietās. Ja ir sniegts pamatojums Namībijas izņēmuma attiecināšanai un pamatojums kāda no

līguma piemērošanai, piešķirami 2 punkti, ja ir iekļauts tikai apgalvojums par risinājumu, pieminot tikai pamatelementus, piešķirams. **(1 punkts)**

(3) Ja students nolemj, ka Namībijas lietas sprieduma izņēmumi ir apskatāmi (atsaucoties uz privāttiesībās noteikto par automātiskas neatzīšanas nepieļaujamību), bet nav piemērojami, tad studentam būtu jānonāk pie secinājuma, ka Krimas tiesas spriedums par laulības šķiršanu nav atzīstams Latvijā, jo Latvijā nevar atzīt Krievijas tiesas Krimā taisītus spriedumus, kura taisīšanā pieļauti cilvēktiesību pārkāpumi un par ko pastāv strīds starp pusēm (nav konstatējama pozitīva ietekme uz privātpersonu dzīvi). Šādā situācijā Latvijas–Ukrainas tiesiskās palīdzības līgums nav piemērojams Krimas tiesas sprieduma atzīšanai un izpildei, jo spriedumu nav taisījusi leģitīma Ukrainas tiesa. Ja students neko nepaskaidro, pieminot tikai pamatelementus, piešķirams 1 punkts, ja ir sniegts pamatojums, kāpēc Namībijas izņēmums ir apskatāms, bet nav attiecināms un kāpēc nevar atzīt un izpildīt Krievijas tiesas Krimā taisītu spriedumu un piemērot Ukrainas līgumu. **(2 punkti)**

2. Vai Latvijas tiesai būtu jāpiemēro ANO Starptautiskās tiesas nolēmums Namībijas lietā saistībā ar Pjotra pieteikumu par Krimas tiesas sprieduma atzīšanu? (2 punkti)

Šī jautājuma atbildes ir jāvērtē nevis pēc gala secinājuma, bet gan pēc atbildes argumentācijas pakāpes. Studentiem ir jāapzinās, ka Krimas okupācijas un aneksijas neatzīšanai ir ne tikai politiskas, bet arī tiesiskas sekas, t.i. neatzīstošā valsts neatzīst un neizpilda neatzītās valsts (valdības, tiesas) oficiālos aktus. Taču ANO Starptautiskā tiesa Namībijas lietas konsultatīvajā atzinumā definēja izņēmumus no šīs neatzīšanas, kuri ir saistīti ar privātpersonu tiesisko statusu – dzimšanu, laulību un nāvi.

Varētu argumentēt, ka Namībijas judikatūrā noteiktais izņēmums ir piemērojams, taču Namībijas izņēmums klusē par to, vai aktam, par kura atzīšanu ir strīds, ir jāatbilst vispārējiem tiesību principiem, tostarp, tiesībām uz taisnīgu tiesu. Eiropas tiesiskajā telpā Namībijas izņēmumam būtu jāatbilst šīs tiesiskās telpas vispārējiem tiesību principiem, proti, tiesiskuma un cilvēktiesību principiem. Ņemot vērā minēto, studentam būtu jānonāk pie secinājuma, ka tiesas nolēmums, par kuru pastāv strīds un kura pieņemšanā ir pieļauti pārkāpumi, nevar būt pamats Namībijas izņēmuma piemērošanai. Ja students atspoguļo šo loģiku, par atbildi ir liekami 2 punkti.

Studenti var arī atkārtot kāzusā minēto, ka Namībijas lietas nolēmums nav saistošs nevienai valstij vai starptautiskajai organizācijai (konsultatīvais atzinums), pat saistošie spriedumi ir ar saistošu spēku tikai lietā dalību ņemošajām valstīm un tikai konkrētajā lietā (ANO ST Statūtu 59.p.), taču Namībijas lietā deklarētie neatzīšanas izņēmumi, kā tas ir atzīts doktrīnā, ir ieguvuši saistošu raksturu kā starptautiskās paražu tiesību normas. Par šādu atbildi liekams 1 punkts.

Par argumentētu, taču aplamu atbildi, kura tomēr parāda problēmas izpratni, liekams 1 punkts.

3. Vai Latvijas tiesa ir kompetenta izskatīt Svitlanas pieteikumu par laulības šķiršanu? Saskaņā ar kuras valsts tiesībām būtu izlemjams jautājums par Svitlanas un Pjotra laulības šķiršanu? (1 punkts)

Izskatot Svitlanas pieteikumu par laulības šķiršanu, lai noteiktu kompetento tiesu un piemērojamo likumu, ir piemērojams Latvijas–Ukrainas tiesiskās palīdzības līgums, nevis Civilprocesa likums. Līguma 20.panta pirmā daļa paredz, ka kompetentā tiesa ir nosakāma pēc

atbildētāja dzīvas vietas. Tā kā Pjotra dzīves vieta nav Latvijā, Latvijas tiesai šāds pieteikums būtu jānoraida. Savukārt piemērojamais likums ir nosakāms pēc pušu pilsonības pieteikuma iesniegšanas brīdī, šajā gadījumā Ukrainas (26.panta otrā daļa), jo lietas fakti nenorāda uz Pjotra pilsonības maiņu. Piekritīgā tiesa Ukrainā būtu noteicama atbilstoši Ukrainas regulējumam par to, kuras tiesas skata lietu, ja personas dzīves vieta ir Krimā. Ņemot vērā, ka Latvija neatzīst Krimas teritorijas statusa maiņu, par Pjotra dzīves vietu būtu uzskatāma Ukraina.

Par atbildi, kas parāda studenta izpratni par to, kur meklēt un kā noteikt kompetento tiesu un piemērojamo likumu gadījumā, ja ir piemērojams divpusējs tiesiskās palīdzības līgums, ir piešķirams 1 punkts.

4. Atbilstoši Eiropas cilvēktiesību standartiem kā vērtējams tas, ka par laulības šķiršanas un aizgādības tiesību noteikšanas procesu Krimā Svitlana netika informēta? (2 punkti)

Gan Ukrainā, gan Latvijā ir piemērojama Eiropas Cilvēktiesību konvencija, kuras 6.pants prasa ievērot tiesību uz taisnīgu tiesu principus. Līdz pat 2022.gada septembra sākumam arī Krievijā bija piemērojama ECK (Jānorāda, ka studenti varētu līdz galam nepārzināt sarežģīto Krievijas izslēgšanas no Eiropas Padomes procesu. Par to mīnusi nebūtu liekami.). Līdz ar to ir pamats argumentam, ka Svitlanas un Pjotra laulību nevarēja šķirt tiesas procesā, par kuru viena no pusēm nebija informēta. Tas vēl jo vairāk attiecas uz aizgādības tiesību noteikšanas procesu, kurā ir papildu garantijas saistībā ar bērna viedokļa uzklauššanu. Tādējādi Latvijas tiesai ir ne tikai jāņem vērā, ka Krima ir prettiesiski okupēta un tas nerada tiesības Krievijas varas orgāniem, bet arī tas, ka izpildāmie tiesu nolēmumi, kas pieņemti pārkāpjot tiesību uz taisnīgu tiesu principus, tostarp, ar bērna statusu saistītās lietās (publiskās kārtības princips starptautiskajās privāttiesībās). Abi šie faktori kopā nosaka to, ka Pjotra pieteikums par Krimas tiesas nolēmuma atzīšanu un izpildi ir noraidāms.

Studenti var arī papildināt atbildi ar domu, ka Latvijas tiesību sistēmā no Satversmes izriet pienākums ievērot Eiropas cilvēktiesību standartus, kas nosaka darbības vektoru vispārējās jurisdikcijas tiesām. Tāpat studenti, ja argumentē, ka nav piemērojami divpusējie tiesiskās palīdzības līgumi, var atbildē norādīt Civilprocesa likumā noteiktos ārvalsts tiesas nolēmuma neatzīšanas pamatus, kur tajā skaitā kā neatzīšanas pamats ir minēts atbildētāja informēšanas pienākuma pārkāpums, pretruna ar Latvijas sabiedrisko iekārtu un piemērots nepareizs ārvalsts likums, šajā gadījumā Krievijas. Students, ja uzskata, ka tiesiskās palīdzības līgums ir piemērojams, var arī analizēt tiesiskās palīdzības līgumā paredzētās atbildētāja tiesības, kuru neievērošana ir pamats sprieduma neatzīšanai, jo sabiedriskās kārtības atrunu kā neatzīšanas pamatu šie līgumi neparedz.

Atbilde, kura tikai fiksē pretrunu ar cilvēktiesību standartiem, konstatējot vienu no pamatiem šādai pretrunai, ir vērtējama ar 1 punktu, ja atbilde ietver analīzi (pirmo daļu un kādu no papildu argumentiem), ir piešķirami 2 punkti.

5. Ja Latvijas tiesa šādā lietā konstatē, ka tajā nav piemērojamas Eiropas Savienības sekundāro tiesību normas, vai šī tiesa tik un tā varētu piemērot Eiropas Savienības Pamattiesību hartu vai arī vienīgi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju? (2 punkti)

Latvija ir ES dalībvalsts un LES 6.pants paredz, ka "Hartai ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem". Taču Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērošanas jomu regulē Hartas 51.pants. Tajā ir minēts, ka "1. Šīs Hartas noteikumi attiecas uz Savienības iestādēm un struktūrām, ievērojot subsidiaritātes principu, un uz dalībvalstīm tikai tad, ja tās īsteno Savienības tiesību aktus." Tā kā jautājuma formulējumā īpaši ir uzsvērts par situāciju, kurā nav piemērojamas ES sekundāro tiesību normas, tad Harta šādā situācijā Latvijas tiesai nav jāpiemēro. Šī tēze ir atkārtoti piemērota EST judikatūrā, lai noteiktu, vai konkrētā lietā ir piemērojama Harta.

Latvija ir Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas dalībvalsts. Tās piemērošanas jomu vispārīgi regulē Konvencijas 1.pants, kas paredz valstu pienākumu nodrošināt Konvencijā paredzētās cilvēktiesības "ikvienam, kas atrodas to jurisdikcijā". Tādēļ, atšķirībā no Hartas, Konvencija Latvijas tiesai nepieciešamības gadījumā ir jāpiemēro. Tā kā no lietas faktiem izriet, ka Krimas tiesā varētu būt pārkāptas tiesības uz taisnīgu tiesu, šķirot laulību un nosakot aizgādības tiesības, Latvijas tiesai ir jāpārlicinās, ka šāds Krimas tiesas nolēmums nerada tiesiskas sekas, kas būtu pretrunā ECK un Satversmei.

Par atbildi, kas konstatē, ka piemērojama tikai ECK, nosaucot iemeslu šādai atbildei, piešķirams 1 punkts, 2 punkti tiek piešķirti par atbildi, kas argumentē iemeslus šādam risinājumam un analizē Konvencijas un Hartas piemērošanas atšķirības.

Desmitais punkts piešķirams par izcilu argumentāciju vai tiesu prakses argumentētu izmantošanu atbildes pamatošanā attiecībā uz 1., 2., 4. un 5.jautājumu.